Наталія ІШУНІНА
Київ

ЕТНОКУЛЬТУРНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ГРЕКІВ УКРАЇНИ: КИЇВСЬКЕ ГРЕЦЬКЕ ТОВАРИСТВО “ЕЛЛАДА”

Загальновизнано, що культура виступає критерієм історичної зрілості народу, показником його здатності вирішувати найскладніші проблеми суспільного поступу, важливим засобом гуманізації людського життя. Етнічна група греків за багатовікове співжиття в українському середовищі, долаючи всі негативні та суб’єктивні чинники, змогла до певної міри зберегти свою самобутню культуру, яка передавалась від покоління до покоління і стала сьогодні основою їхньої національної самоідентифікації, джерелом пробудження національної самосвідомості.

Для незалежної демократичної держави, якою є сьогодні Україна, одна з найголовніших умов розбудови полягає в тому, що всі етнічні спільноти мають жити в мирі і злагоді. Тому великого духовного і соціально-політичного значення набуває підтримка державою культури національних меншин.

Треба зазначити, що, з одного боку, справжнє відродження та інтенсивність функціонування національного життя етнічної спільноти є неможливим без збереження самобутності її національної культури. З другого боку, самоізоляція та консервативний традиціоналізм можуть завести етнічну групу в глухий кут. Саме взаємозбагачення культури одного етносу кращими духовними надбаннями корінної нації, серед

якої живе етнічна група, може дати максимальний ефект на шляху етнокультурного відродження[1]. Це є справедливим і для греків України.

Греки відносяться до національних меншин України. За даними останнього перепису населення 1989 року в Україні проживає 98,6 тис. греків, що становить 0,2 відсотка населення нашої держави. Найбільші їхні компактні поселення розташовані в Донецькій області (83,7 тис. осіб), Автономній Республіці Крим (2,7 тис. осіб). Запорізькій області (2,1 тис. осіб)[2].

Греки України є "старою" меншиною, тобто такою, яка не мала своїх національно-державних утворень в Україні, але має на території своєї історичної батьківщини самостійну незалежну державу. Їхнє становище в міжетнічному просторі зумовлює специфіку їхньої самосвідомості – вони чітко усвідомлюють, що їхня історична батьківщина знаходиться за межами держави, громадянами якої вони є. На сьогодні тільки 18 % греків розмовляють грецькою мовою[3].

Греки належать до тих етнічних спільнот в Україні, котрі є самостійними етнопопуляціями на її теренах і визначають етнонаціональний розвиток нашої держави, клімат міжнаціональних відносин та громадянську злагоду в суспільстві.

В незалежній Україні відбувається інтенсивне утвердження еліти у середовищі грецького етносу, котра здатна інтенсифікувати його національно-культурне відродження, призупинити тенденцію історично тривалих асиміляційних процесів, повніше зреалізувати трудовий і духовний потенціал греків України.

На сьогодні грекам властиві процеси розширеного самовідтворення, інституалізація, поглиблення конституційної наповненості життєдіяльності та еволюційний характер їхньої інтегрованості у багатокультурному полі України, ренесанс еллінізму в грецькій діаспорі.

За останнє десятиріччя (1990 – 2000) відбулися кардинальні позитивні зміни в царині задоволення потреб греків у навчанні, вихованні та здобутті освіти рідною мовою, у можливостях доступу до історії, культури, художньої літератури, мистецтва свого народу[4].

Для підтримки етнічної самобутності та національної самосвідомості греків України велика роль відводиться культурно-освітній діяльності. Це задоволення потреб грецької меншини у літературі, мистецтві, відродженні та розвитку історичних традицій, звичаїв, народної, художньої творчості, засобах масової інформації. Цю роботу здійснюють в Україні національно-культурні товариства греків.

Важливою лінією діяльності національно-культурних товариств є відродження рідної мови, самобутньої культури, традицій та обрядів, які у поєднанні з мовою надають можливість виплекати свою інтелігенцію – національну еліту, яка б дозволила грецькій етнічній спільноті не розчинитися, а взаємозбагатитися на благодатному грунті давньої культури українців[5].

Звичайно, проводити культурно-освітню роботу в районах компактного проживання греків національно-культурним товаристам зручніше. Однак, в регіонах, де греки живуть дисперсно, також створюються грецькі національно-культурні осередки, які стають вогнищами культури, освіти, релігії тощо. Це стосується і столиці України – Києва. В липні 1993 року відбулися установчі збори по створенню Київського грецького Товариства "Еллада", яке спочатку об'єднало близько 60 осіб – представників грецької національної меншини, які мешкають в Києві. Треба зазначити, що товариство "Еллада" з дня свого заснування було відкрите для вступу до нього не тільки осіб грецької національності, а й членів їхніх сімей – не греків, науковців-елліністів, митців, дотичних у своїй творчості до грецької тематики, журналістів тощо. Із самого початку своєї діяльності Товариство "Еллада" виявило демократичність та незаангажованість.

Товариство "Еллада" одразу ж визначило пріоритетним напрямом своєї діяльності роботу з дітьми та молоддю. Оскільки майбутнє грецької діаспори України, збереження національної самобутності, мови, традицій і звичаїв греків залежить від того, яке виховання отримають діти, чи здатні вони будуть успадкувати від батьків той етнокультурний досвід, що зберігався грецькою спільнотою вподовж століть.

Визначним фактором у реалізації програми, що стосується роботи серед дітей та юнацтва є налагодження тісних контактів з відповідними державними, громадськими та доброчинними організаціями Греції. Ці організації сприяють поїздкам дитячих груп до Греції з метою не тільки їхнього оздоровлення, а й пробудження інтересу до своєї етнічної батьківщини, до традицій і звичаїв своїх пращурів. Дитяча, непідробна зацікав-

леність у пізнанні своєї історичної вітчизни є важливим мотивом діяльності у напрямі відродження культури греків України, великою спонукальною силою для вирішення завдань освіти і виховання молоді, формування національної еліти, збереження самобутності.

Надзвичайно важливим в цьому сенсі є духовне, моральне виховання дітей на канонічних й організаційних засадах Грецької православної церкви. Членам Товариства в цьому допомагає знайомство з історією православ'я, Грецької православної церкви, а також участь у церковних службах. Це впливає на повсякденне життя і діяльність грецької православної релігійної громади, яка створена із віруючих членів Товариства "Еллада". Вони відвідують недільні парафіяльні школи при грецькому храмі, де проводяться заняття з історії релігії.

Оскільки виховання починається з родини, Товариство взяло на себе також роз'яснення необхідності й важливості для грецьких родин національно-культурної освіти, виховання дітей в дусі пошани до рідної мови, історії свого народу, його звичаїв та традицій, збереження в іноетнічних умовах своєї національної самобутності, залишаючись при цьому рівноправними громадянами України з повагою до її культури й історії.

Задля підвищення грецької національної освіти Товариство сприяє навчанню дітей новогрецькій мові, поглибленому вивченню історії, географії, літератури, українсько-грецьких взаємозв'язків та взаємовідносин.

У 94-й київській середній школі за сприяння Товариства "Еллада" створені і працюють грецькі класи.

Окрім виховної і освітньої роботи, велика увага приділяється Товариством також роботі, присвяченій поширенню й відродженню грецької культури й мистецтва в Україні. З цією метою був створений і працював клуб мистецтв "Афіна Паллада". Він базувався в Міжнародному центрі культури і мистецтв м.Києва. За час свого існування при Товаристві "Еллада" клуб втілив в життя культурологічний проект "Греки України в мистецтві", який репрезентував широкому загалу таких відомих митців, греків за походженням, як поет, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка Леонід Вишеславський, народна артиста України Олександра Смолярова, заслужений діяч мистецтв України Такіс Джолас та інших, здійснив допомогу в створенні та пропаганді кінофільму "Греки в Україні", організував фестиваль грецької музики в Києві.

Значний внесок в культурно-мистецьку діяльність Товариства зробили заслужені працівники культури України Ігор Гусєв та Костянтин Екзархо.

Мистецько-виховною роботою активно займається голова Товариства, заслужений працівник культури України, композитор й співачка Тетяна Оленева-Стаматі, яка киян знайомить киян з грецькою культурою, музикою, іншими видами традиційних національних мистецтв.

Завдяки активній діяльності Товариства на ниві відродження грецької культури в Україні, Міністерство культури України сприяло наданню представникам Товариства "Еллада" двох місць для навчання в Київському інституті театрального мистецтва імені Карпенка-Карого за фахом "режисура" для підготовки режисерів грецького національного театру.

Окремо треба сказати про відзначення Товариством національних свят Греції. Такі заходи виховують почуття причетності до важливих подій, що відбуваються на прабатьківщині грецького етносу, формують національну самосвідомість. Завжди проходять урочисті заходи до Дня проголошення незалежності Греції – свята "Філікі Етерія"(назва свята походить від назви грецької таємної патріотичної організації "Дружнє товариство" ("Філікі Етерія"), створеної в Одесі у 1814 році. Це товариство підготувало й очолило у 1821 році повстання греків проти османського ярма, яке за вісім років боротьби закінчилося проголошенням незалежності Греції) та Дня Охі (визначної дати в історії Греції, коли грецький народ сказав "Ні! ("Охі!") фашистським загарбникам 28 жовтня 1940 року).

Однією з важливих галузей діяльності Київського грецького товариства "Еллада" є науково-дослідницька робота, яка стосується, зокрема, пошуку і відновлення на території сучасної України пам'яток історії та культури греків. Товариство працює над створенням загального списку пам'яток історії і культури греків, що охороняються законом, а також займається їхнім описом та обліком, зокрема посильно сприяє відновленню Катерининського монастиря та церкви Святої Катерини на Подолі (Контрактова площа, 2) і клопочеться про передачу цих об'єктів Грецькій православній церкві.

З метою відродження грецької духовності Рада Київського товариства виступила одним із засновників релігійної громади, яку очолив протоієрей Свято-Михайлівської церкви отець Всеволод (Рибчинський Всеволод Омелянович). Релігійна громада здійснює благодійну діяльність, налагоджує зв'язки із Грецькою православною церквою.

Члени Товариства – науковці беруть активну участь в наукових конференціях, симпозіумах та "круглих столах" з грецької проблематики, мають публікації в наукових виданнях. Зокрема, побачили світ наукові праці Ю.Д.Пряхіна "Греческие воинские формирования в Северном Причерноморье, в Приазовье, в Крыму: история создания, повседневная и боевая деятельность (конец XVIII – середина XIX веков)", І.Т.Джола "Клефтські пісні", І.І. Федорової "Еллінистична культура й шляхи формування естетичної свідомості східних слов'ян" // "Україна – Греція: історія та сучасність". Тези міжнародної наукової конференції (Київ, 29 – 30 вересня 1993 р.). – К., 1993.

За час, що минув від заснування, Товариство нав'язало контакти із державними, культурно-просвітніми, науковими, добро-чинними організаціями Греції. Воно підтримує зв'язки з мерією м.Афіни, Управлінням грецької православної церкви, Центром неоелліністичних досліджень, Афінським та Патрським товариствами понтійських греків, Салонікським університетом ім.Арістотеля.

В Україні Товариство, окрім державних установ та інституцій, тісно співпрацює з Радою національних товариств України, Федерацією грецьких товариств України, Спілкою греків України, Товариством "Україна – Греція".

Розгортанню діяльності, утвердженню авторитету "Еллади" серед громадськості України сприяли керівники та члени Ради Товариства Т.В.Оленева-Стаматі, Ю.Д.Пряхін, О.В.Попова, В.Ф.Горгуракі, К.В.Екзархо, А.Г.Лесь, О.А.Кайдаш, Т.Г.Саулова, І.Б.Венеракі, І.І.Федорова, І.І.Гусєв та інші.

Таким чином, Київське грецьке товариство "Еллада" є осередком задоволення культурних, духовних та етнічних потреб частини греків – мешканців Києва. Воно всіляко сприяє відродженню і розвитку грецької національної самосвідомості, процесові етнокультурної адаптації греків до українського суспільства.

---

[1]Основи етнодержавознавства – К., 1997. – С.579.

[2]Національний склад населення України. – К., 1991. – Ч.1, 2.

[3]Шульга Н. Этносоциальное и этнокультурное пространство Украины // Этничность на постсоветском пространстве: роль в обществе и перспективы: материалы конференции. – К., 1997. – С.8 – 22.

[4]Орлов А. Греки в контексті сучасного етнонаціонального розвою України // "Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва": Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції. – Маріуполь, 1999. – Т.1, Ч.II. – С.368 – 370.

[5]Проценко-Пичаджи А. Федерация греческих обществ Украины: основные направления деятельности // "Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва: Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції. – Маріуполь, 1999. – Т.1, Ч.І. – С.65 – 68.